Tuomas Ojanen

15.4.2021

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

M 6/2021 vp Muu asia: Valtioneuvoston asetus ravitsemisliikkeiden aukiolon väliaikaisesta rajoittamisesta tartuntataudin leviämisen estämiseksi annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n muuttamisesta

Arvion lähtökohdat

1. Arvioitava asetus on annettu majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 18.4.2021 saakka voimassa olevan 3 a §:n 4 momentin nojalla. Kyseinen laki on säädetty perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella (PeVL 11/2021 vp, ks. myös PeVL 6/2021 vp) nojautuen perusoikeuksista poikkeusoloissa tehtäviä poikkeuksia koskevaan perustuslain 23 §:ään. Perustuslain 23 §:n mukaisia tilapäisiä poikkeuksia koskevat valtioneuvoston asetukset on saatettava viipymättä eduskunnan käsiteltäviksi. Eduskunta voi päättää asetusten voimassaolosta.
2. Majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 3 a §:n mukaan velvollisuus pitää ravitsemisliike suljettuna asiakkailta on voimassa niillä alueilla, joilla se on välttämätöntä tartuntataudin leviämisen estämiseksi. Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkemmat säännökset tällaisista alueista sekä siitä, millaisissa ravitsemisliikkeissä ja niihin kuuluvissa tiloissa kyseisiä rajoituksia on noudatettava.
3. Perustuslakivaliokunta antoi viime viikolla mietintönsä PeVM 6/2021 vp valtioneuvoston asetuksesta ravitsemisliikkeiden aukiolon väliaikaisesta rajoittamisesta tartuntataudin leviämisen estämiseksi (M 5/2021 vp), jonka käsittely eduskunnassa päättyi 9.4.2021. Eduskunta päätti perustuslakivaliokunnan ehdotuksen mukaisesti, ettei asetusta kumota.
4. Nyt arvioitava asetus merkitsisi muutosta eduskunnan voimaan jättämään asetukseen, koska alueellisesta epidemiatilanteesta saadun seurantatiedon pohjalta valtioneuvosto on katsonut, ettei perustuslain 23 §:ssä tarkoitettu välttämättömyys enää täyty Pohjois-Pohjanmaan maakunnan sekä Lapin maakunnassa Kittilän kunnan osalta. Muilta osin asetus pysyisi ennallaan.
5. Asetuksen perustelumuistiossa (8.4.2021) tehdään selkoa epidemiatilanteesta eri alueilla ja perustellaan rajoituksen välttämättömyyttä eri alueilla sekä erityyppisten ravitsemisliikkeiden osalta. Lisäksi epidemiatilanteesta eri alueilla tehdään selkoa Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen lausunnossa (7.4.2021) ja Pohjois-Savon maakunnan osalta myös Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin lausunnossa (7.4.2021).

Arvio

6. Kyseessä on havaitakseni ensimmäinen kerta koronaviruspandemian aikana, kun valtioneuvosto esittää muutettavaksi parhaillaan voimassa olevaa, perustuslain 23 §:n tai valmiuslain mukaisesti annettua asetusta sillä perusteella, että

välttämättömyyden vaatimus ei enää täyty. Taustalla on majoitus- ja ravitsemisliikkeistä annetun lain 3 a §:n 4 momentti, jonka mukaan valtioneuvoston on seurattava rajoitusten välttämättömyysedellytysten täyttymistä ja, jos ravitsemisliikkeiden suljettuna pitäminen ei enää ole välttämätöntä jollain alueella, valtioneuvoston on viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin valtioneuvoston asetuksen muuttamiseksi (ks. myös PeVL 6/2021 vp, kappale 21). Perustuslakivaliokunnan mukaan ravitsemisliikkeisiin kohdistuvista rajoituksista tulee luopua heti, kun kyseisellä alueella ei vallitse enää niiden ylläpitoa perustelevia välttämättömiä syitä (PeVM 10/2020 vp, s. 4).

7. Asetuksen perustelumuistiossa on nähdäkseni riittävällä seikkaperäisyydellä eritelty ja perusteltu esitettyä asetusmuutosta ottaen huomioon etenkin se, että epidemiatilanne on jo muutettavan asetuksen antamisen jälkeen muuttunut. Perustuslakivaliokunta on koronapandemian aikaisessa lausunto- ja mietintökäytännössään korostanut ajantasaisen tiedon merkitystä. Käsillä olevan asetuksen perustelumuistio sekä siihen liittyvät lausunnot täyttävät hyvin tämän perusvaatimuksen.
8. Arvioitavassa asetuksessa kiinnittää huomiota se, ettei siinä ole edelleenkään rajattu alueellista soveltamisalaa maakuntajakoa hienosyisemmin, vaikka perustuslakivaliokunta on kehottanut valtioneuvostoa harkitsemaan asiaa viimeksi nyt muutettavasta asetuksesta antamassaan mietinnössä (PeVM 6/2021 vp, kappale 5). Tässä yhteydessä huomiota kiinnittää se, että THL:n lausunto ja Pohjois-Savon sairaanhoitopiirin lausunnot ovat toistensa kanssa jännitteessä siltä osin kuin on kysymys rajoitusten välttämättömyydestä Pohjois-Savon maakunnassa. Lisäksi asetus edelleen koskee samansisältöisesti sekä sellaisia ravitsemisliikkeitä, joiden pääasiallisena ravitsemistoimintana on tarjota yleisölle maksusta alkoholijuomia, että muita ravitsemisliikkeitä, vaikka perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota valtioneuvoston seurantavelvollisuuteen ja välttämättömyysedellytyksen täyttymisen jatkuvaan arviointiin myös erityyppisten ravitsemisliikkeiden osalta (PeVM 6/2021 vp, kappale 10).
9. Nähdäkseni asetuksen perustelumuistiossa on kuitenkin asianmukaisesti tarkasteltu edellä selostettuja alueellisia ja ravitsemisliikekohtaisia soveltamisalakysymyksiä sekä esitetty kokonaisuutena arvioiden riittävästi hyväksyttäviä perusteita yhtäältä sille, miksi on edelleen välttämätöntä olla rajaamasta alueellista soveltamisalaa maakuntajakoa hienosyisemmin ja toisaalta sille, miksi velvollisuus suljettuna pitämiseen koskee edelleen yhtäläisesti erityyppisiä ravitsemisliikkeitä.
10. Muutoinkin asetuksen sääntelyä voidaan pitää välttämättömänä perustelumuistion ja asetukseen liittyvän muun selvityksen perusteella.
11. Asetuksenantovaltuuden perusteena oleva majoitus- ja ravitsemistoiminnasta annetun lain 3 a §, samoin kuin asetus ravitsemisliikkeiden aukiolon väliaikaisesta rajoittamisesta tartuntataudin leviämisen estämiseksi (258/2021), ovat voimassa 18.4.2021 saakka. Myös arvioitavana olevan asetuksen voimassa olo päättyisi viimeistään 18.4.2021. Nähdäkseni asetuksen sääntely on sen huomattavan lyhyt jäljellä oleva voimassaoloaika huomioiden oikeasuhtaisuusvaatimuksen mukaista.
12. Edellä esitetyillä perusteilla päädyn kantaan, jonka mukaan asetuksen jättämiselle voimaan ei ole oikeudellisia esteitä.